

Omawiany tom kończy relacja Margariet A. Becker-Moelands (*Die Erschliessung der ikonographischen Sammlung des Niederländischen Zentrums für rechtshistorische Dokumentation: Dokumentation oder wissenschaftliche Forschung?*) o organizacji, strukturze i trudnościach założonego w 1963 r. w Amsterdamie ogólnoholenderskiego ośrodka dokumentacji ikonograficznej „Nederlands Centrum voor Rechtshistorische Documentatie”. W skład instytutu wchodzi: dyrektor, sekretarka (autorka rozprawy) i dwie siły pomocnicze. Wszyscy zatrudnieni na pół etatu. Oczywiście tak skromny zespół, przy niewystarczających środkach finansowych, nie może w pełni wykonać postawionych instytutowi zadań, jakimi są: sporządzenie spisu źródeł prawa niderlandzkiego i jego literatury prawnohistorycznej, opracowywanie i wydawanie bibliografii, zbieranie i udostępnianie danych bibliograficznych i biograficznych, dotyczących prawników i historyków prawa, rejestrowanie prywatnych zbiorów ikonograficznych i dokumentów prawnych, wymiana wyników badań historyczno-prawnych. Autorka relacji dochodzi do wniosku, jeżeli chodzi o zakres pracy zespołu, że do jego zadań nie należy prowadzenie badań naukowych nad zebrany materiał, aczkolwiek pewne elementy tych badań musi on przeprowadzać, choćby po to, by móc należycie zbierać materiały posgregować i zarejestrować.

WITOLD MAISEL (Poznań)

Festschrift für Hans Thieme zu seinem 80. Geburtstag. Hrsg. Karl Kroeschell. Thorbecke Verlag, Sigmaringen 1986, ss. 411.

Nestor niemieckich historyków prawa, Hans Thieme, którego siedemdziesiąte urodziny zostały uczczone skromnym zbiorem prac najbliższych uczniów (Festschrift für Hans Thieme, 1977), siedemdziesięciopięciolecie zaś uroczystym kolokwium i wydaniem *Gerichtslauben = Vorträge* (rec. CPH, t. XXXVIII, 1986, z. 2, s. 206), doczekał się z okazji osiemdziesiątej rocznicy urodzin trzeciej książki pamiątkowej, pod redakcją — jak i poprzednie — najbliższego ucznia Jubilata, Karla Kroeschella. Obecny zbiór składa się z 28 prac z zakresu niemieckiej i powszechnej historii prawa, od wczesnego średniowiecza po czasy najnowsze. Wydaje się celowe zwrócenie uwagi na niektóre przynajmniej pozycje. I tak, w pierwszej grupie rozpraw, zatytułowanej *Rechts = und Methodenfragen der Frühzeit und des Mittelalters* mieści się m.in. studium K. Kroeschella, będące rozszerzoną wersją wykładu wygłoszonego w 1985 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim nt. *Germanisches Recht als Forschungsproblem*, w którym rozpatruje on przemiany w metodach badania źródeł germańskich oraz ich aspekty ideologiczne, widząc w tej sferze poznawczej ważny składnik przemyśleń nad problemami prawa współczesnego. Średniowiecznego prawa karnego dotyczy rozprawa A. Gouron nt. okoliczności powstania dwóch anonimowych traktatów prawnokarnych z połowy wieku XII: *De criminalibus causis* i *Tractatus criminum*. T. Ishikawa analizuje na podstawie badania wszystkich przypadków występowania słowa „gewere” w obu częściach *Zwierciadła Saskiego* znaczenie i funkcje tego pojęcia w ówczesnym prawie ziemskim i lennym. W rozprawie *Gericht und Urteil über den Wenden* D. Willoweit podjął zagadnienia organizacji i właściwości brandenburskich sądów miejskich wobec ludności niemieckiej i słowiańskiej. H. Hübner (*Die Gesetzgebung Kaiser Friedrich II von Hohenstaufen und das Privatrecht*) omówił niektóre zagadnienia prawa prywatnego w świetle *Liber Augustalis*. B. Diestelkamp w rozprawie nt. zakresu udzielania duchowieństwu *privilegium fori* na podstawie dokumentów sądownictwa nadwor-

nego w XIII w. dotknął istotnych problemów stosunków między państwem i Kościołem w I Rzeszy. Pod tytułem zaczerpniętym z prologu średniowiecznego pomnika prawa jutlandzkiego „ustawą można przebudować kraj” D. Tamm z Kopenhagi przeprowadził paralelę między trzynastowiecznym prawem duńskim z czasów Valdemara II a hiszpańskim ustawodawstwem Alfonsa Mądrego. W studium zatytułowanym *Storia sociale e dimensione giuridica* P. Grossi podjął wątek znaczenia ustaleń historyczno-prawnych dla warsztatu naukowego historyków i socjologów, jak również widzenia prawa jako instrumentu badania społeczeństwa i mechanizmów jego rozwoju.

W drugiej grupie rozpraw, z historii prawa od XVI do XVIII w., znajdujemy m.in. szkic H. Schlossera nt. uwarunkowań stanowych nakładania kar hańbiących na przykładzie stosowanej w europejskim prawie karnym kary galer; studium A. Dufoura nt. pojęcia „racji stanu” w myśli politycznej Grocjusza i Pufendorfa; E. G. Schulza refleksje o tym, na ile dzieła Christiana Garve, tłumacza i komentatora Cycerona, inspirowały Kanta w jego rozróżnieniu prawa i moralności; G. Dilchera (*Die preussischen Juristen und die Staatsprüfungen*) bardzo interesujące dane nt. kształtowania się stanu prawniczego w Prusach XVIII w., a zwłaszcza wpływu systemu kształcenia jurystów w czasach Landrechtu na profesjonalizację tego zawodu; rozważania G. Kochera o tym, jak dążenia do unifikacji polityczno-prawnej oświeconego absolutyzmu austriackiego znalazły odbicie w sferze terminologii (*Die „Vaterländischen Gesetze” oder der Weg zum „österreichischen” Recht*).

Ostatnia grupa rozpraw dotyczy głównie historii nauki prawa XIX i XX w. Z tego zakresu wymienić można artykuł japońskiego badacza M. Ischibe o wykładach Landrechtu z 1794 r. na uniwersytetach pruskich w I połowie XIX w., szkic H. Baltla o postaci E. F. Rösslera (1815 - 1863), jednego z twórców nowszej austriackiej nauki historyczno-prawnej, zasłużonego wydawcy źródeł, M. Thomanna porównanie obsady katedr historii i filozofii prawa na uniwersytetach Niemiec i Francji na przykładzie aktywności prawników alzackich „szkoły sztrasburskiej” po 1870 r., wreszcie wartościową rozprawę niemieckiego badacza z Halle R. Lieberwirtha, który przypomniał plejadę wielkich nazwisk historii prawa — romanistów związanych z uniwersytetem w Lipsku.

KATARZYNA SÓJKA-ZIELIŃSKA (Warszawa)

Guido van Dievoet, *Les coutumiers, les styles, les formulaires et les „artes notariae”*. Brepols Turnhout 1986, ss. 84 (Typologie des sources du moyen âge occidental, directeur: L. Genicot, Fasc. 48).

Ukazująca się od 1972 r. znana seria wydawnicza Uniwersytetu Katolickiego w Louvain nosi nazwę „Typologie des sources du moyen âge occidental”. Poszczególne tomiki zostały pomyślane tak, aby dać do ręki historykom wprowadzenie do definicji danego gatunku źródeł, do jego genezy i ewolucji, a następnie podsunąć reguły jego krytyki. Seria poprzestaje przy tym na problemach ogólnych i gatunkowych, nie dążąc bynajmniej do zastąpienia podręcznikowych przeglądów źródeł ani tym bardziej do spełniania funkcji ich repertorium. Jednakże dzięki nadzwyczaj starannie dobranej bibliografii, jak również dzięki wcale bogatemu aparatowi erudycyjnemu, skromne objętościowo tomiki zapewniają zazwyczaj czytelnikowi coś więcej niż tylko wstępną orientację. Stanowią szczególnie cenną pomoc dla badaczy początkujących lub też dla wykraczających poza obręb swej zwykłej specjali-